

MEDYCYNĄ WETERYNARYJNĄ

D A W N I E J:

PRZEGLĄD WETERYNARYJNY 1886 I WIADOMOŚCI WETERYNARYJNE 1919

Numer poświęcony osiągnięciom nauki i służby weterynaryjnej
w okresie dziesięciolecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

JERZY KORZENIEWSKI

Warszawa

Dziesięć lat weterynarii w Polsce Ludowej

Jerzy Korzeniewski
Dyrektor Centralnego Zarządu Weterynarii

Najazd hitlerowski i 6 lat rabunkowej gospodarki okupanta w naszym kraju spowodowały znaczne straty w pogłowie zwierząt gospodarskich. Stan pogłowia zwierząt w 1945 r. w stosunku do stanu przedwojennego wynosił: koni 44,3%, bydła 33,5%, trzody chlewnej 17,5% i owiec 36,4%. Jednocześnie sytuacja epizootyczna w kraju była katastrofalna. Choroby zaraźliwe jak zaraza stadnicza, świerz, różyczka, pomór drobiu i inne groziły wyniszczeniem dalszych dziesiątków tysięcy zwierząt. Mimo to stan ilościowy pogłowia poszczególnych zwierząt gospodarskich nieustannie podnosił się i już w 1949 r. wskaźnik wzrostu pogłowia w porównaniu z rokiem 1945 wynosił dla koni 182%, bydła 191%, trzody chlewnej 360% i owiec 292%.

Ten szybki wzrost hodowli możliwy był jedynie na skutek zaistnienia zmian ustrojowych, jakie zaszły po wojnie w Polsce Ludowej. Środki podejmowane przez Rząd oraz intensywny wysiłek uświadomionych mas chłopskich pozwo-

liły na szybką odbudowę oraz likwidację olbrzymich zniszczeń wojennych w zakresie hodowli i zapewniły dalszy, szybki jej wzrost.

W walce z trudnościami w rozwoju hodowli dużą aktywność wykazała służba weterynaryjna.

Zmiany ustrojowe jakie zaszły po wojnie w Polsce Ludowej nie pozostały bez wpływu na służbę weterynaryjną.

Rząd doceniając znaczenie działalności służby weterynaryjnej dla odbudowy gospodarki kraju, stworzył już w 1945 r. służbie silne ramy organizacyjne, ustanawiając Departament Weterynarii w Ministerstwie Rolnictwa oraz Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach. Dla uzupełnienia braków personalnych służby weterynaryjnej uruchomił kolejno trzy wyższe uczelnie w Lublinie, Warszawie i Wrocławiu oraz szereg szkół weterynaryjnych typu licealnego i jednorocznego.

Służba weterynaryjna poniosła w czasie wojny wielkie straty w kadrach. Spośród pracujących w 1939 r. na terenie państwa 2.173 lekarzy weterynarii pozostało zaledwie 1239.

W celu właściwego rozstawienia i wykorzystania szczupłych kadr weterynaryjnych przy jednoczesnym prawie zupełnym braku personelu pomocniczego przeprowadzono szczegółową rejestrację służby lekarsko-weterynaryjnej na terenie państwa. W tym czasie rozmieszczenie lekarzy weterynaryjnych było bardzo nierównomierne i nie odpowiadało istotnym potrzebom kraju. Znaczna ich ilość grupowała się w większych ośrodkach miejskich oraz na terenach województw posiadających bardziej atrakcyjne warunki bytowe. W celu zapewnienia należytej opieki lekarsko-weterynaryjnej pogłowiowi zwierząt gospodarskich w całym kraju, Sejm w dniu 7 kwietnia 1949 r. uchwalił ustawę o planowym rozmieszczeniu lekarzy wet. Dalszym krokiem w regulowaniu tego zagadnienia było zarządzenie Ministra Rolnictwa i R.R. z dnia 11 lipca 1949 r. w sprawie podziału obszaru państwa na rejony

weterynaryjne i ustalenia liczby lekarzy weterynaryjnych dopuszczonych do wykonywania praktyki w tych rejonach. Poczynania te nie zdołały jednak zaspokoić w dostatecznym stopniu potrzeb terenowych. W związku z tym poświęcono wiele uwagi sprawie wykształcenia jak największej ilości nowych kadr lekarzy weterynaryjnych, a szczególnie zwiększaniu operatywności służby lekarsko-weterynaryjnej.

Zagadnienie zabezpieczenia pogłowiu zwierząt opieki weterynaryjnej udało się ostatecznie rozwiązać tylko przez organizację uspołecznionego lecznictwa weterynaryjnego oraz szerokiej sieci państwowych lecznic weterynaryjnych. Sprawa ta była niezwykle pilna, gdyż dzięki olbrzymiemu wzrostowi poziomu materialnego i kulturalnego wsi nastąpił bardzo duży wzrost zapotrzebowania na usługi weterynaryjne.

Pod koniec 3-letniego planu odbudowy służba weterynaryjna dysponowała dzięki wykształceniu nowych kadr, jak to wykazuje załączona tabela, już znacznie większym zespołem ludzi.

	1945	1950	1954
Lekarze wet.	1239	1752	2044
Technicy, san. wet. i dezynfektorzy	36	695	1580
Oglądacze i trychinoskopiści . .	428	1440	2664

Kadry te w ramach planu 6-letniego dalej rosły równolegle do zwiększenia się zadań służby. Ministerstwo Rolnictwa w trosce o jak najlepszy poziom pracy służby wet. organizowało rok rocznie liczne kursy doszkalające zarówno dla lekarzy weterynaryjnych jak i dla pomocniczej służby weterynaryjnej. Rozmiary tego szkolenia przedstawiają się, jak wykazuje załączona tabela, dość imponująco:

Przeszkolono łącznie w latach 1948 do 1955

Lekarzy wet.	2374
Sanitariuszy wet. . . .	958
Dezynfektorów	339
Inseminatorów	262
Oglądaczy zw. rzeźnych	1059
Trychinoskopistów . .	454
Przodowników wet. . .	28138

Przebudowa społeczna wsi i gospodarki rolnej zapoczątkowana w ramach planu 3-letniego a rozwinięta do wielkich rozmiarów w czasie realizacji planu 6-letniego postawiła przed służbą weterynaryjną również zadanie przebudowy systemu jej działania. W dotychczasowych ramach organizacyjnych opartych o przedwojenne tradycje kapitalistyczne nie można było hodowli zapewnić dostatecznej opieki weterynaryjnej, gdyż ingerencja weterynaryjna państwa w rolnictwie na podstawie obowiązujących z przed wojny przepisów dotyczyła jedynie walki z niektórymi najgroźniejszymi zaraźliwymi chorobami zwierząt domowych oraz zabezpieczenia badania mięsa w rzeźniach publicznych. Wykonanie nowych i odpowiedzialnych dla służby weterynaryjnej zadań zabezpieczenia rozwoju hodowli wymagało odpowiedniego ustawienia administracyjnej służby wet. zarówno na szczeblu

wojewódzkim jak i powiatów, a potem w miarę zwiększania się ilości placówek terenowych nadania tym jednostkom odpowiednich prerogatyw umożliwiających sprężyste organizowanie pracy oraz kontrolowanie realizacji zadań służby na wszystkich odcinkach jej działalności.

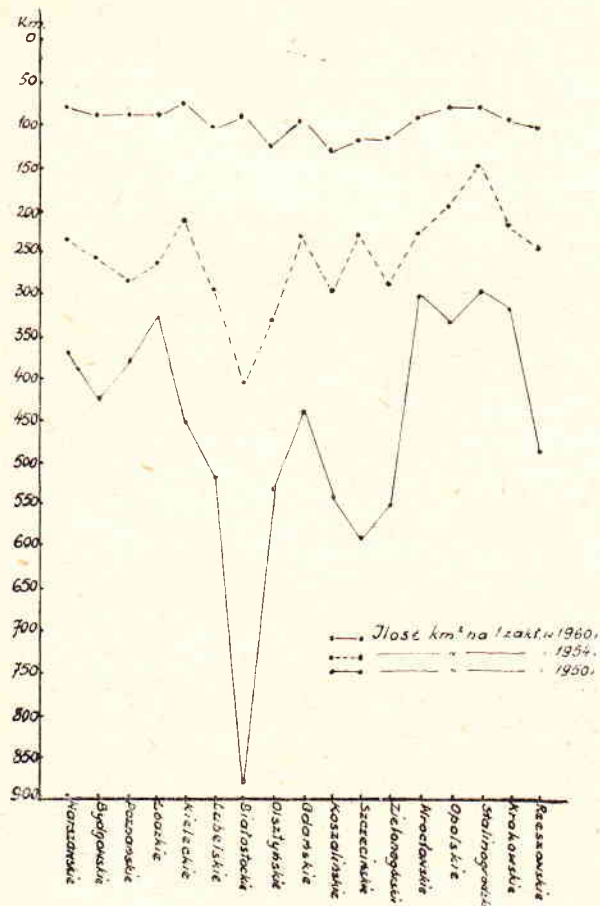
Zasadniczym posunięciem władz mającym na celu zapewnienie rozwijającej się hodowli indywidualnej i uspołecznionej wszechstronnej opieki weterynaryjnej było powołanie rejonów weterynaryjnych i utworzenie lecznictwa uspołecznionego w miejsce dotychczasowej prywatnej praktyki lekarsko-weterynaryjnej oraz uzupełnienie kadr lekarsko-weterynaryjnych wykwalifikowanymi kadrami pomocniczej służby wet. W związku z tym wiele starań wymagało przełamanie niechęci lekarzy wet. do korzystania z pomocy pomocniczej służby weterynaryjnej. Przyczyną takiego stanu rzeczy były przede wszystkim dawne przyzwyczajenia lekarzy weterynaryjnych, wynikające ze sposobu pracy w warunkach kapitalistycznych, w których opłacalność dokonywanych zabiegów była decydującym momentem a posługiwanie się pomocniczą służbą wet. zmniejszałoby siłą rzeczy osiągnane zyski. Wyeliminowanie w trakcie uspołecznienia praktyki lekarsko-weterynaryjnej, niewłaściwego kapitalistycznego stosunku do pracy spowodowało zrozumienie przez służbę weterynaryjną konieczności przekazania dla sprostania zadaniom stawianym służbie wszystkich czynności niewymagających specjalnych kwalifikacji pomocniczej służbie wet. W tym celu Ministerstwo Rolnictwa powołało i przeszkoliło pomocniczą służbę wet. jak techników weterynaryjnych, sanitariuszy, dezynfektorów, oglądaczy zwierząt rzeźnych i mięsa, trychinoskopistów itd. Jednocześnie dla ściślejszego powiązania w pracy państwowej służby weterynaryjnej z gromadą i stałego podnoszenia uświadamienia chłopów pracujących w zakresie zoohigieny i profilaktyki weterynaryjnej, służba weterynaryjna poczynając od 1949 r. przeszkoliła 28.138 gromadzkich przodowników weterynaryjnych, z których niestety w chwili obecnej pozostało jedynie 13.408 aktywnych.

Lecznictwo uspołecznione w postaci państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt umożliwiło zabezpieczenie hodowli nie tylko przed chorobami zaraźliwymi poprzez masowe szczepienia ochronne lecz także przez stałą opiekę i instruktaż w zakresie zabezpieczenia zwierząt gospodarskich przed chorobami oraz skuteczną pomoc w wypadku pojawienia się innych chorób wśród zwierząt gospodarskich. Państwowe zakłady lecznicze dla zwierząt podjęły nadto walkę o zwiększenie produktywności zwierząt gospodarskich w kraju. Służba weterynaryjna zdała sobie sprawę, że nie można ograniczać zagadnienia zwiększenia produktywności zwierząt do wydajności mleka, mięsa czy wełny i że nieodłącznymi warunkami dalszego zwiększenia produktywności są długowieczność, likwidacja jałowoci, upadków młodości itd.

Załączona poniżej tabela ilustruje tempo rozbudowy terenowych placówek weterynaryjnych oraz wskazuje jak zasadniczo zmieniło się ukształtowanie bazy działania służby weterynaryjnej.

	1945	1950	1954	1955
Liczba czynnych zakładów leczniczych	36	658	1194	1500
Roczna ilość udzielanych porad . . .	—	2372000	22500000	—

Dziesięć lat usilnej pracy służby weterynaryjnej i rozbudowa zakładów leczniczych dla zwierząt spowodowały, że większość zaraźliwych chorób zwierzęcych, które zaraz po wojnie występowały w olbrzymim nasileniu, została całkowicie zlikwidowana a walkę z chorobami hodowlanymi i inwazyjnymi odpowiednio rozbudowano. Bardzo ważnym jest fakt, że dziś korzystanie z pomocy weterynaryjnej przez chłopów pracujących i rolnictwo uspołecznione jest znacznie ułatwione na skutek poważnego rozszerzenia sieci lecznic weterynaryjnych. W 1947 r. najsłabiej zaopatrzonym było woj. olsztyńskie, posiadające tylko jednego lekarza wet. na 819 km² i woj. białostockie, w którym jeden lekarz wet. przypadał średnio na 784 km². Natomiast w 1954 r. woj. olsztyńskie ma już przeciętnie jeden zakład leczniczy na 340 km², a woj. białostockie na 430 km².

Poza tym wzrósł wielokrotnie stan wyposażenia służby wet. w urządzenia, narzędzia i leki weterynaryjne, co wywarło wielki wpływ na ilość i skuteczność udzielanych przez służbę weterynaryjną porad. W pierwszym okresie zagadnienie zaopatrzenia służby weterynaryjnej w leki i instrumenty było niezwykle trudne. Zadanie to zostało powierzone Spółdzielni lekarsko-weterynaryjnej, która jednak mimo poważnych wysiłków nie mogła sprostać stale wzrastającym zadaniom. W związku z organizacją państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt i znacznym wzrostem ilości porad i zabiegów, zaistniała konieczność poprawy zaopatrzenia służby weterynaryjnej w leki i instrumenty. W tym celu została powołana w 1950 r. Centrala zaopatrzenia zootechniczno-weterynaryjnego „Centrowet”.

Ciężki stan epizootyczny, w jakim znalazł się nasz kraj po przegnaniu hitlerowskich okupantów, wymagał podjęcia szybkich kroków, które zabezpieczyłyby wyprodukowanie odpowiedniej ilości wysokowartościowych biopreparatów. W pierwszym okresie zadanie to zostało powierzone Państwowemu Instytutowi Weterynaryjnemu. Szybki wzrost zapotrzebowania na biopreparaty oraz konieczność uwielokrotnienia ich produkcji spowodowały powołanie w 1951 r. w ramach Centralnego Zarządu Weterynaryjnego — Zarządu przemysłu bioweterynaryjnego „Biowet”.

Powstanie wielu tysięcy spółdzielni produkcyjnych wymagało zmiany stylu pracy oraz znacznego wzmoczenia działalności i operatywności służby wet. Olbrzymia większość służby weterynaryjnej wykazała dużą aktywność i pomoc przy organizacji spółdzielni produkcyjnych, w szczególności zaś przy organizacji hodowli zespółowej. Lekarz weterynaryjny był obecny przy przyjmowaniu inwentarza żywego stanowiącego wkład członkowski oraz przy zakupywaniu zwierząt gospodarskich, służył pomocą fachową a także radą w zakresie leczenia zwierząt, profilaktyki weterynaryjnej i zoohigieny. Lekarz wet. jest tym, który najczęściej dociera bezpośrednio do spółdzielni i przez konkretne okazanie pomocy przyczynia się do ich umocnienia. W ciągu kilku lat pracy doświadczenie zdobyte przez służbę wet. na tym odcinku pozwoliło na opracowanie ramowych zasad, regulujących zakres zadań i działalności służby wet. w spółdzielniach produkcyjnych. Znalazło to swój wyraz w Zarządzeniu Ministra Rolnictwa Nr 42 z dnia 2 kwietnia 1954 r. oraz w Instrukcji Centralnego Zarządu Weterynarii z dnia 3-go kwietnia br., które szczegółowo określają zadania służby wet. w walce o rozwój hodowli spółdzielczej. Planowe wykonanie w spółdzielniach produkcyjnych opieki weterynaryjnej, która obejmuje swoim zasięgiem całość zagadnień ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień z zakresu zoohigieny i profilaktyki oraz leczenia weterynaryjnego i wprowadzenie bezpłatnej pomocy weterynaryjnej, wskazują drogę rozwojową działalności służ-

by wet., wyrazem czego jest również zorganizowanie na koszt Państwa zwalczania jałowoci.

Również Uchwała Prezydium Rządu z dnia 12 sierpnia 1953 r. o utworzeniu funduszu zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych wskazuje, że w walce o zapewnienie wysokiej zdrowotności pogłowia zwierzęcego służba weterynaryjna ma zapewnioną, jak najdalej idącą pomoc Państwa.

Poważnym zadaniem służby wet. jest zabezpieczenie zdrowia ludzi pracy poprzez badanie środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego. Zakres zagadnień, jakie stanęły przed służbą wet. po ostatniej wojnie na odcinku badania zwierząt rzeźnych i mięsa oraz innych produktów pochodzenia zwierzęcego, został znacznie rozszerzony w porównaniu z okresem przedwojennym, rozszerzyły go bowiem wymogi życia mimo braku niekiedy odpowiednich przepisów. W związku z tym wprowadzono obowiązek urzędowego badania dzików i świń na włośnię na obszarze całego kraju (Rozp. Min. Roln. z dnia 17. XI. 1953 r.) oraz uregulowano sprawę nadzoru sanitarnego nad obrotem nadwyżkami mięsa z ubojów gospodarskich (Uchwała Prez. Rządu z dnia 3. I. 1953 r.). Wykonanie nowych, poważnych zadań wymagało przekształcenia struktury organizacyjnej aparatu weterynaryjnego. W związku z utworzeniem terenowych rad narodowych jako organów jednolitej władzy państwowej, konieczne było ściślejsze powiązanie służby wet. z prezydiami rad narodowych. Bez tego powiązania służba wet. nie mogłaby korzystać z przywilejów organów władzy, co jest istotnym elementem szczególnie w zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych. Ponadto ściśły kontakt prezydiów rad narodowych ze służbą wet. na drodze organizacyjnych powiązań daje gwarancję pełnego udziału szerokiej rzeszy pracowników weterynaryjnych w akcji zabezpieczenia zdrowotności zwierząt gospodarskich i włączenia się służby w ogólny nurt rozbudowy gospodarki narodowej. Wyrazem tej polityki były odpowiednie akty prawne — Uchwały Rady Ministrów z dnia 17 lipca 1952 r. i z dnia 3 marca 1954 r., określające strukturę terenowej służby wet. i ustalające, że placówki służby wet. są operatywnymi organami władzy ludowej — prezydiów rad narodowych.

Uspołecznienie zawodu weterynaryjnego i włączenie go w ramy rad narodowych stworzyło konieczność właściwego podziału funduszu plac, jaki Państwo przeznaczyło na wynagrodzenia dla pracowników służby wet. Ukoronowaniem wysiłków władz naczelných służby wet. na tym odcinku było wydanie Uchwał Prezydium Rządu z dnia 23 grudnia 1953 r. i Zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 4 i 17 marca 1954 r., ustalających z jednej strony wynagrodzenie służby wet. na właściwym poziomie, z drugiej zaś

będących czynnikiem mobilizującym w kierunku jak najszerzego udziału służby w akcjach mających na celu rozwój hodowli oraz zabezpieczenie zdrowia zwierząt i ludzi zgodnie z wytycznymi II Zjazdu PZPR. Nad zabezpieczeniem zdrowotności pogłowia zwierząt w państwowych gospodarstwach rolnych oprócz lekarzy wet. podległych resortowi rolnictwa czuwa dość znaczna liczba lekarzy, techników i sanitariuszy wet. zatrudnionych stale w zespołach PGR. Około 15% zespołów posiada własnych lekarzy wet.; wszystkie zaś zespoły posiadają sanitariuszy lub techników wet. w ilości 1 do 3 w zależności od nasilenia hodowli w zespole. Pracownicy ci nadzorują przestrzegania zasad zoohigieny w żywieniu i pielęgnacji zwierząt, udzielają pomocy w wypadkach zachorowań, przeprowadzają szczepienia ochronne trzody chlewnej i drobiu oraz organizują zwalczanie chorób hodowlanych i inwazyjnych. Służba ta podlega Głównemu Inspektorowi Weterynarii w Ministerstwie PGR.

Partia i Rząd wykazują duże zainteresowanie dla działalności służby weterynaryjnej. Uchwała II Zjazdu PZPR stwierdza: „Mimo poważnych osiągnięć w dziedzinie profilaktyki i lecznictwa weterynaryjnego poziom ich nie zapewnia w pełni skutecznej walki z chorobami zakaźnymi. Poważne szkody przynoszą często występujące wypadki jałowoci u krów, a także choroby młodzi i duża ilość padnięć zwłaszcza prosiąt. Ta sprawiedliwa ocena, podkreślając poważne osiągnięcia naszej służby, zwraca uwagę na słabe strony jej działalności. Uchwała II Zjazdu PZPR wskazuje jednocześnie w jakich kierunkach powinny pójść wysiłki służby weterynaryjnej i podaje, że „dla rozszerzenia i usprawnienia ochrony weterynaryjnej“ należy:

- a) znacznie wzmocnić działalność służby weterynaryjnej i szeroko prowadzić akcję profilaktyczną;
- b) znacznie rozbudować sieć lecznic, przychodni i punktów weterynaryjnych;
- c) zwiększyć produkcję szczepionek i surowic niezbędnych do rozszerzenia szczepień ochronnych szczególnie przeciwko pomorowi i różycy;
- d) wzmocnić walkę z jałowocią krów i wprowadzić bezpłatne leczenie jałowoci przez państwową służbę weterynaryjną“.

Tezy IX Plenum, Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1953 r. i Uchwały II Zjazdu PZPR spowodowały poważny zryw wielotysięcznej rzeszy pracowników służby weterynaryjnej, którzy w przyspieszonym tempie realizują zadania postawione przez Partię i Rząd, włączając się aktywnie w ogólnonarodową walkę o pokój, podniesienie stopy życiowej szerokich mas pracujących, o szczęśliwe jutro narodu polskiego.